

1. UŽRIBIS

Likimas lėmė, kad aš niekada neužmiršiu berniuko laibu balseliu, – ne dėl jo balso ir ne dėl to, kad buvo mažiausias iš visų mano pažįstamų, ir netgi ne dėl to, kad jis tapo mano motinos mirties įrankiu, o todėl, kad jo dėka aš tikiu Dievą; Ovenas Minis padarė iš manęs krikščionį. Aš nesistengiu gyventi Kristuje, su Kristumi ar juolab *dėl* Kristaus, kaip, girdėjau, tikina gyvenantys kai kurie fanatikai. Aš ne per geriausiai išmanau Senąjį Testamentą, o Naujojo neskaičiau nuo pat sekmadieninės mokyklos laikų, ir gerai prisimenu tik tas pastraipas, kurios garsiai skaitomos per pamaldas bažnyčioje. Šiek tiek geriau man žinomos tos ištraukos iš Biblijos, kurios cituojamos „Bendrujų maldų“ knygoje; maldaknygę skaitau dažnai, o Bibliją tik per šventes – maldaknygėje dėstymas kur kas nuoseklesnis.

Aš visada uoliai lankydavau bažnyčią. Buvau kongregacionistas – krikštytas Kongregacionistų bažnyčioje, ir po kelerių metų brolystės su episkopalistais (Episkopalinėje bažnyčioje buvau ir konfirmuotas) tapau gana neaiškios religinės krypties tikinčiuoju: paauglystėje lankiau Visuotinę bažnyčią. Paskui pasidariau anglikonas ir lankau Kanados anglikonų bažnyčią nuo tada, kai maždaug prieš dvidešimt metų išvykau iš Jungtinių Amerikos Valstijų. Buvimas anglikonu nedaug kuo skiriasi nuo buvimo episkopalistu – taip nedaug, kad būdamas anglikonų tikėjimo kartais pradedu įtarti paprasčiausiai grįžęs į episkopalizmą. Šiaip ar anaip, palikau kongregacionistus ir episkopalistus, taip pat ir savo šalį visiems laikams.

Pasirūpinsiu, kad po mirties mano kūnas būtų palaidotas Naujajame Hampšyre – šalia motinos, – tačiau prieš tai, kai kūnui teks iškentėti pažeminimą, mėginant slapta prasmukti pro Jungtinių Valstijų muitinę, Anglikonų bažnyčia atliks visas reikiamas apeigas. Tekstai, kuriuos parinkau iš Mirusiųjų laidojimo taisyklių, yra labai tradiciški ir lengvai randami „Bendrųjų maldų“ knygoje tokia eilės tvarka, kaip norėčiau juos išgirsti skaitant – ne giedant. Beveik visi mano pažįstami žinos šias ištraukas iš Evangelijos pagal Joną – pirmiausia: „Ir kiekvienas, kuris gyvena ir tiki mane, neragaus mirties per amžius.“* Po to: „Mano tėvo namuose daug buveinių. Jeigu taip nebūtų, argi būčiau pasakęs: „Einu jums vietos paruošti?“ Taip pat man visada patikdavo atvirumas žodžių iš Pirmo laiško Timotejui, kur sakoma: „Juk mes nieko neatsinešėme į pasaulį ir nieko neišsinešime.“ Tai bus anglikoniškai paraidžiu griežta ceremonija, dėl kurios mano buvę bičiuliai kongregacionistai ims nesmagiai muistytis bažnyčios suoluose. Dabar esu anglikonas ir mirsiu kaip anglikonas. Bet retsykais aš praleidžiu sekmadienines pamaldas; visai netvirtinu, kad esu iki kaulų čiulpų dievobaimingas; mano tikėjimas paremtas bažnyčios butaforija ir jį reikia lopyti kiekvieną savaitgalį. Tačiau kad ir koks tas mano tikėjimas, už jį aš dėkingas Ovenui Miniui, berniukui, su kuriuo užaugau. Tai Ovenas padarė iš manęs tikintįjį.

Sekmadieninėje mokykloje mes pasidarydavome sau pramogą tyčiodamiesi iš Oveno Minio, mat jis buvo toks mažas, kad sėdėdamas suole ne tik nesiekdavo kojomis grindų – jo keliai nesiekdavo suolo krašto ir todėl kojos styrodavo atsikišusios priekin kaip kokios lėlės. Atrodė, kad Ovenas Minis gimęs be sąnarių.

Ovenas buvo toks mažuliukas, kad mes nešiodavom jį ant rankų; tiesą sakant, negalėdavom išverti jo netampę. Ir jis tiesiog stebuklingai mažai svėrė. Nors tai atrodė keista, kadangi jo šeimos verslas buvo granitas. Minių granito kirtykla užėmė didelį plotą,

* Šios ir visų kitų šioje knygoje esančių Biblijos citatų vertimas paimtas iš Šventojo Rašto, Katalikų pasaulis, 1998.

o granito sprogdinimo ir kirtimo įranga atrodė sunki ir grėsminga; ir pati granito uoliena yra tokia grublėta ir kieta. Tačiau granito kirtyklos aura lipo prie Oveno vien tik akmens dulkėmis, tokiais pilkais miltais, kurie pasklisdavo nuo jo rūbų, kai mes pakeldavome jį ant rankų. Jo oda buvo antkapio spalvos; ji sykiu sugerdavo ir atspindėdavo šviesą kaip perlas, todėl kartais atrodydavo permatoma – ypač prie smilkinių, kur persišviesdavo mėlynos gyslės (tarsi dar vienas įrodymas greta neįtikėtino ūgio, kad jis gimė neišnešiotas).

Jo balso stygos buvo arba neišsivysčiusios, arba joms pakenkė šeimos verslo granito dulkės. Galbūt jam buvo pažeistos gerklos arba sužalota trachėja. Gal granito gabalas pataikė į gerklę. Norėdamas, kad jį išgirstų, Ovenas turėdavo šaukti pro nosį.

Ir vis dėlto mes jį mylėjom – savo „mažą lėliuką“, kaip jį vadindavo mergaitės, kai jis muistrydavosi bandydamas išsivaduoti iš jų; ir iš mūsų visų.

Tai buvo krikščioniška episkopalinė Greivsendo bažnyčia Naujajame Hampšyre. Mūsų sekmadieninės mokyklos mokytoja buvo išvargusi, nusiminusi moteris ponია Volker*. Mūsų manymu, ta pavardė jai labai tiko, nes jos mokymo metodas pasižymėjo tuo, kad ji dažnai išeidavo iš klasės. Ponia Volker paskaitydavo mums pamokomą pastraipą iš Biblijos. Tada paprašydavo rimtai susimąstyti apie tai, ką išgirdome. „Aš noriu, kad jūs pagalvotumėte tyliai ir rimtai! – sakydavo ji. – Dabar paliksiu jus vienus su savo mintimis“, – pridurdavo įspėjamai, lyg mūsų mintys būtų galėjusios išvesti mus iš proto. „Noriu, kad labai gerai pagalvotumėte“, – sakydavo ponია Volker. Ir išeidavo iš klasės. Matyt, buvo rūkalė, bet negalėjo sau leisti rūkyti mūsų akivaizdoje. „Kai sugrįšiu, – sakydavo ji, – mes apie tai pasikalbėsime.“

Iki to laiko, kol ji sugrįždavo, mes, žinoma, būdavome užmiršę net apie ką buvo kalbėta, nes vos tik ji išeidavo iš klasės, mes pradėdavom kaip pasiutę dūkti. Juk pasilikti su savo mintimis visai

---

* Walker (*angl.*) – ėjikas.

nejdomu, todėl čiupdavom Oveną Minį ir mėtydavom jį vieni kitiems pirmyn ir atgal aukštai virš galvų. Įsigudrinome tai daryti sėdėdami savo vietose – tokia buvo žaidimo taisyklė. Vienas – pamiršau, kas pirmas tai sugalvojo, – atsistoja, griebia Oveną, grįžta su juo į savo suolą, meta jį kam nors kitam, tas kitas – trečiam ir taip toliau. Mergaitės irgi dalyvaudavo žaidime, kai kurios su baisiausiu įkarščiu. Visi pajėgdavo pakelti Oveną. Bet mes tai darydavome labai atsargiai. Nė sykiio nebuvo jo išmetę iš rankų. Nebent marškinius kiek apglamžydavom. Kaklaraištis buvo toks ilgas, kad Ovenas turėdavo susikišti jį į kelnes – kitaip būtų siekęs kelius, – taigi tas kaklaraištis dažnai išlįsdavo iš kelnių; kartais išbyrėdavo kišenpinigiai (tiesiai mums ant galvų). Mes visada atiduodavome jam pinigus.

Jeigu kišenėse būdavo beisbolo kortelių, jos irgi iškrisdavo. Dėl to jis niršdavo, nes korteles laikė sudėtas abėcėlės ar kokia kita tvarka, pavyzdžiui, visus kvadrato gynėjus atskirai. Mes nežinojome, kas tai per sistema, tačiau Ovenas neabejotinai ją turėjo, nes kai ponias Volker sugrįždavo į klasę, o Ovenas – į savo suolą ir mes atiduodavome jam visas jo monetas po penkis ir dešimt centų drauge su beisbolo kortelėmis, jis apsiniaukęs ir tyliai niršdamas jas dėliodavo.

Jis nebuvo geras beisbolo žaidėjas, jo smūgio zona buvo labai maža, todėl jį dažnai naudodavo kaip žaidėją, kuris keičia kitą, – ne todėl, kad nors kartą būtų sėkmingai atmušęs (tiesą sakant, jam liepdavo išvis netaikyti į kamuoliuką), bet dėl to, kad jis galėjo uždirbti patekimą į bazę be mušimo. Mažosios lygos rungtynėse Ovenas nesutikdavo būti išnaudojamas ir kartą net atsisakė pakeisti žaidėją, jeigu jam neleis mušti. Tačiau nebuvo tokios mažos lazdos, kuria jis galėtų moti išlaikydamas savo mažą kūnelį ant kojų ir nesiplotų aukštiekninkas ant žemės. Taigi keliskart gėdingai pamėginęs atmušti kamuoliuką, bet nepataikęs ir pargriuvęs, Ovenas Minis nusprendė verčiau pasirinkti kitą gėdingą poziciją – nejudėdamas pritūpęs stovėti ant puolėjo plokštės ir laukti, kol metikas svies kamuoliuką į Oveno smūgio zoną ir nepataikys, beveik visada nepataikys.

Ir vis dėlto Ovenas mėgo savo beisbolo korteles ir kažkodėl mėgo patį beisbolą, nors tas žaidimas buvo jam negailestingas. Kamuoliukų atmušinėjimas kėlė jam šiurpą. Priešininkų komandos metikai grasindavo, kad jeigu jis neatmušinės, tai kamuoliukai jį užgaus. „Klausyk, tavo galva didesnė už tavo smūgio zoną“, – pasakė jam vienas metikas. Taigi pirmąją bazę Ovenas Minis pasiekdavo dar ir apdaužytas metiko kamuoliukų.

Pagaliau atsidūręs bazėje, jis būdavo karalius. Niekas nemokėjo taip apibėgti bazių kaip Ovenas Minis. Jeigu mūsų komanda būtų galėjusi ilgiau likti puolėja, Ovenas Minis būtų „pavogęs“ namų bazę. Per paskutinį padavimą jis pakeisdavo apibėgantįjį bases; Minis pamaininis, kaip mes jį vadindavom. Aikštelėje iš jo nebūdavo jokios naudos. Jis bijojo kamuolio, užsimerkdavo, kai tik tas lėkdavo pro šalį. O jeigu per stebuklą pagaudavo, tai nepajėgdavo perduoti, nes mažomis rankelėmis negalėdavo jo tvirtai suimti. Tačiau savo nepasitenkinimą jis reikšdavo ne taip kaip visi. Jeigu ir pradėdavo skųstis, tai tokiu balsu ir taip jaudinamai, kad net miela būdavo klausytis.

Kai sekmadieninėje mokykloje mėtydavome Oveną į viršų, atsidūręs ore jis taip savotiškai priešindavosi! Man regis, kankindavome jį tik tam, kad išgirstume jo balsą; man atrodydavo, kad jo balsas sklinda iš kitos planetos. O dabar esu tikras, jog tai buvo iš tiesų ne visai šio pasaulio balsas.

– NULEISKIT MANE ANT ŽEMĖS! – silpnu, įkyrių falcetu mykdavo jis. – LIAUKITĖS! AŠ DAUGIAU NEBENORIU! UŽTEKS. NULEISKIT MANE ANT ŽEMĖS, ŠIKNIAI!

Bet mes toliau mėtydavome jį vienas kitam. Kaskart jis vis labiau pasiduodavo savo likimui. Jo kūnelis būdavo įsitempęs, ir jis jau nebesipriešindavo. Kartą išmestas į orą jis išūliai sunėrė rankas ant krūtinės; ir visada rūščiai stebeilydavo į lubas. Retsykiais, vos tik ponias Volker išeidavo pro duris, Ovenas įsikibdavo kėdės; laikydavosi jos kaip paukštelis sužnybęs savo narvelio strypą, bet būdavo nesunku atplėšti, nes jis taip bijodavo kutenimo. Mergaitė,

pavarde Sakė Swift, ypač meistriškai kutendavo Oveną; akimirksniu jo rankos ir kojos išsitiesdavo ir mes vėl paleisdavome jį ratu.

– TIK NEKUTENKIT! – prašydavo jis, bet šio žaidimo taisyklės kurdavome mes. Niekada neklausydavome Oveno.

Suprantama, kad ponias Volker kartais sugriždavo kaip tik tada, kai Ovenas būdavo ore. Turint galvoje jos biblines užduotis mums: „labai rimtai pagalvoti...“ – ji būtų turėjusi pamanyti, kad visų mūsų įtemptas galvojimasis kartu sudėtas privertė Oveną Minį levituoti. Ji būtų turėjusi susiprotėti, kad Ovenas kyla į dangų, norėdamas palikti mus vienus su savo mintimis.

Tačiau ponios Volker reakcija visada būdavo vienoda – brutali ir neįsivaizduojamai, neįtikėtina buka. „Ovenai! – užsipuldavo ji. – Ovenai Mini, tučtuojau sugrižk į savo vietą! Tuojau pat leiskis žemyn!“

Kokios biblinės išminties ponias Volker galėjo mus išmokyti, jeigu buvo tokia kvaila, kad tikėjo Oveną Minį patį pakilus į orą?

Ovenas tokiais atvejais elgdavosi oriai. Jis niekada nesakydavo: „ČIA JIE! JIE VISADA TAIP DARO! JIE MĖTO MANE, IŠBARS-TO PINIGUS IR SUMAIŠO MANO BEISBOLO KORTELES – IR NIEKADA NENULEIDŽIA MANĖS ŽEMĖN, KAI PRAŠAU! NEJAUGI MANOT, KAD AŠ PATS SKRAIDAU ORE?“

Nors Ovenas skųsdavosi mums, jis niekada neskųsdavo mūsų kitiems. Mėtomas jis kartais išlaikydavo orumą, bet kai ponias Volker prikaišiodavo jam vaikišką elgesį, jis visada likdavo orus. Niekada mūsų nekaltindavo. Ovenas nebuvo skundų maišas. Jis rodydavo kankinystės pavyzdį kur kas įtikinamiau negu bet koks biblinis herojus.

Kaip paaiškėjo, mes nebuvo negailestingi skriaudikai. Ir vis dėlto tęsėme savo įprastinį smurto ritualą sekmadieninėje mokykloje, taip pat ir kitu metu – kai pasitaikydavo proga. Kartą kažkas pakabino jį už apykaklės ant kabyklos pradinės mokyklos klasėje; net ir tada, net ir kabodamas tenai jis nesisipriešino. Kyburiavo ramiai laukdamas, kol kas nors jį nukabins ir pastatys ant grindų. O po kūno kultūros pamokos kažkas pakabino jį paties rūbų spin-

telėje ir uždarė duris. „NEJUOKINGA! NEJUOKINGA!“ – vis šaukė ir šaukė jis, kol kažkas, matyt, sutiko su tuo ir išvadavo jį iš jo paties miniatiūrinio kaip timpa suspensorijaus draugijos.

Iš kur aš galėjau žinoti, kad Ovenas didvyris?

Pirmiausia leiskite man pasakyti, kad mano pavardė Vilraitas. Pavardė Vilraitai mūsų miestelyje šį tą reiškė. Be to, Vilraitai nebuvo linkę simpatizuoti Miniams. Mūsų šeima buvo matriarchalinė, nes mano senelis mirė jaunas ir paliko senelę verstis viena, o ji tai sugebėjo išties įspūdingai. Aš esu kilęs iš Džono Adamso iš savo senelės pusės (mergautinė jos pavardė buvo Beits, o jos šeima atplaukė į Ameriką su „Mayflower“); ir vis dėlto mūsų miestelyje įtaką turėjo būtent senelio pavardė, ir mano senelė buvo tvirtai įsitikinusi, kad pavardė Vilrait jai priklauso taip pat kaip Adams arba Beits.

Jos vardas Harietė, tačiau beveik visiems ji buvo ponia Vilrait, o Oveno Minio šeimoje – visiems be išimties. Manau, kad, nepalaužiamu senelės įsivaizdavimu, visi su Minių pavarde turėjo būti tokie pat kaip Džordžas Minis – darbininkas ir cigarų mėgėjas. Profsajungos ir cigarai Harietei Vilrait niekaip nesiderino. (Kiek žinau, Džordžas Minis nėra susijęs su Miniais iš mūsų miestelio.)

Aš užaugau Greivsende, Naujajame Hampšyre; čia nebuvo jokių profsajungų; keli cigarų rūkaliai, bet jokių profsajungos narių. Miestelį, kuriame gimiau, iš vieno indėnų genties sagamoro 1638 metais nupirko Džonas Vilraitas, kurio vardu aš ir buvau pakrikštytas. Naujojoje Anglijoje indėnų vadai ir vyresnieji buvo vadinami sagamoras, nors, kai aš jau buvau berniukas, vienintelis sagamoras, kurį pažinojau, buvo kaimynų šuo – labradorų veislės medžioklinis šuo, vardu Sagamoras (turbūt ne dėl savo indėnų protėvių, bet dėl šeimnininko neišprusimo). Sagamoro šeimnininkas, mūsų kaimynas ponas Fišas, sakydavo man, kad taip vadinosi ežeras, kuriame vasaromis plaukiodavo – „jaunystėje“, – pridurdavo ponas Fišas. Vargšas ponas Fišas: jis nežinojo, kad ežeras buvo pavadintas indėnų vadų ir vyresniųjų vardu ir kad pavadinti tą

kvailą labradorų retriverį Sagamoru reiškia siaubingą pasityčiojimą. Kaip vėliau pamatysite, tatoi pasitvirtino.

Tačiau amerikiečiai menkai išmano istoriją, todėl daug metų – savo kaimyno paprotintas – maniau, kad sagamoras yra indėniškas žodis, reiškiantis ežerą. Šunį Sagamorą pervažiavo sunkvežimis, ir dabar aš manau, jog prie to bus prisidėję sunerimusių to skaudžiai užgauto ežero vandenų dievai. Manychiau, būtų buvę teisingiau, jeigu sunkvežimis būtų pervažiavęs poną Fišą, bet tyrinėdamas dievus – visokius dievus – pamatai, kad kerštas visada krinta ant nekaltos galvos. (Tai mano asmeninis tikėjimas, su kuriuo nesutinka mano bičiuliai kongregacionistai, episkopalistai ir anglikonai.)

Mano protėvis Džonas Vilraitas 1636 metais, prieš porą metų iki nuperkant mūsų miestelį, išsilaipino Bostone. Pats jis buvo kilęs iš Linkolnšyro Anglijoje – Salebio kaimelio, ir niekas nežino, kodėl jis pavadino mūsų miestelį Greivsendu. Nėra žinoma, kad jis būtų turėjęs kokių ryšių su Britanijos Greivsendu, tačiau mūsų miestelio pavadinimas neabejotinai paimtas iš ten. Vilraitas buvo baigęs Kembridžą; jis žaisdavo futbolą su Oliveriu Kromveliu, kuriam Vilraitas (kaip futbolo žaidėjas) kėlė pagarbą ir drauge nepasitikėjimą. Oliverio Kromvelio manymu, Vilraitas buvo prastas ir netgi nesąžiningas žaidėjas, išsimiklinęs kaišioti priešininkams koją, o paskui užgriūti ant jų. Greivsendas (Britų Greivsendas) yra Kente – per gerą atstumą nuo jo gyvenamos vietos. Gal jis turėjo iš ten kilusį draugą – gal tas draugas norėjo su Vilraitu keliauti į Ameriką, bet negalėjo palikti Anglijos arba mirė kelionėje.

Pasak Volo „Naujojo Hampšyro miesto Greivsendo istorijos“, dvasininkas Džonas Vilraitas buvo geras Anglijos bažnyčios pastorius, kol nepradėjo „abejoti tam tikromis dogmomis“; jis tapo puritonu ir po to buvo „dvasininkų valdžios užčiauptas už nepaklusnumą“. Įtariu, kad painūs ir kietakaktiški mano paties religiniai įsitikinimai ateina iš mano protėvio, kuris ne tik kentėjo dėl Anglijos bažnyčios kritikos prieš atvykdamas į Naująjį Pasaulį, bet atplaukęs į Bostoną susikivirčio su savo bendraminčiais puritonais. Vilraitas buvo išvarytas iš Masačusetso įlankos kolonijos

už „pasauliečių ramybės“ trikdymą; tiesą sakant, visas jo maištas tebuvo tai, kad jis pateikė keletą eretiškų samprotavimų apie Šventosios Dvasios buvimo vietą, bet Masačusetso gyventojai žiauriai jį nuteisė. Iš jo buvo atimti ginklai; su šeima ir keletu narsiausių sekėjų jis iš Bostono patraukė upe į šiaurę iki Didžiosios įlankos, kur turėjo praplaukti dvi anksčiau įsikūrusias Naujojo Hampšyro kolonijas, tuo laiku vadintas Žemuogių krantais, prie Paskatakvos žiočių (dabartinis Portsmutas) ir gyvenvietės Doveryje.

Iš Didžiosios įlankos Vilraitas plaukė Skvomskoto upe; jis nusi-gavo iki pat krioklių, kur gėlavandenė upė susitinka su sūrvandene. Tais laikais miškai augo tankūs; indėnai turbūt išmokė jį žvejybos gudrybių. Pasak Volo „Naujojo Hampšyro miesto Greivsendo istorijos“, ten „plytėjo natūralios pievos“ ir „pelkynai, pereinantys į užliejamas lankas“.

Vietinio sagamoro vardas buvo Vatahantovetas; vietoje parašo ant sutarties jis nupiešė savo totemą – berankį žmogų. Vėliau kilo įvairių samprotavimų – nelabai įdomių – dėl indėniškos sutarties ir – daug įdomesnių – dėl to, kodėl Vatahantoveto totemas buvo berankis. Kai kas sakė, jog taip sagamoras turėjo jaustis atiduodamas visą savo žemę – tarsi žmogus, kuriam nupjautos rankos, kiti tvirtino, kad ankstesniuose sagamoro „parašuose“ figūravęs tas pats berankis žmogus, tiktai su plunksna burnoje; tuo, kaip buvo manoma, sagamoras norėjęs išreikšti savo nusiminimą, jog nemoka rašyti. Tačiau kitose Vatahantovetui priskiriamo totemo versijose žmogus pavaizduotas įsikandęs tomahauką ir atrodo neabejotinai kuoktelėjęs – gal sagamoras taip išreiškė savo taikos siekimą: rankų nėra, tomahaukas burnoje; ir viena, ir kita drauge turbūt turėjo pabrėžti, kad Vatahantovetas nekovoja. O dėl minėtos sutarties įgyvendinimo galite būti tikri, kad indėnai nieko už ją nepešė ne dėl šito nuomonių nesutapimo.

Vis dėlto vėliau mūsų miestelis perėjo Masačusetso valdžion – tai paaiškina tą faktą, kad Greivsendo gyventojai iki pat šios dienos nekenčia žmonių iš Masačusetso. Ponas Vilraitas persikėlė į Meina. Jau būdamas aštuoniasdešimties, jis Harvarde oficialiai prašė

paremti sudegusios koledžo dalies atstatymą – taip demonstruodamas, kad ant Masačusetso piliečių griežia dantį mažiau negu bet kuris greivsendietis. Vilraitas mirė Solsberyje, Masačusetso valstijoje, būdamas dvasinis bažnyčios vadovas, sulaukęs beveik devyniasdešimties metų.

Tačiau paklauskite, kokios Greivsendo įkūrėjų pavardės: tarp jų nerasite nė vieno Minio.

Barlovas
Blakvelas
Kolis
Kouplendas
Krolis
Diabornas
Hiltonas
Hačinsonas
Litlfildas
Ridas
Rišvortas
Smartas
Smitas
Volkeris
Vordelis
Ventvortas
Vilraitas

Abejoju, kad mano motina pasiliko mergautinę pavardę todėl, jog buvo Vilrait; manau, kad motinos savigarba rėmėsi kuo kitu, o ne protėviais Vilraitais ir ji būtų išsaugojusi mergautinę pavardę net ir tuo atveju, jeigu būtų buvusi Mini. Ir aš vaikystėje niekada neturėjau jokių bėdų, kad vadinausi jos pavarde; buvau mažas Džonas Vilraitas, kurio tėvas nežinomas, ir – bent jau tuo metu – man tai tiko. Aš niekada nesiskundžiau.

Tariausi, kad vieną dieną ji man papasakos apie tai – kai būsiu pakankamai suaugęs sužinosiu visą istoriją. Greičiausiai tai buvo tokia istorija, kuriai reikėjo būti „pakankamai suaugusiam“. Ir tik tada, kai ji mirė – nė žodžiu neprasitarusi, kas buvo mano tėvas, – aš pasijutau apgautas nesužinojęs to, ką turėjau teisę žinoti; po jos mirties aš pajutau jai tarsi kokį apmaudą. Net jeigu mano tėvo asmenybė ir jo elgesys kėlė motinai skausmą – net jeigu jų santykiai buvo tokie atstumiantys, kad bet koks jų atskleidimas būtų visam laikui metęs šešėlį ant abiejų mano tėvų, – argi nebuvo motinos savanaudiškumas nieko man nepasakyti apie mano tėvą?

Žinoma, kaip mane tikino Ovenas Minis, man buvo tik vienuolika, kai ji mirė, o motinai buvo tik trisdešimt; ji gal manė, kad jai liko gyventi labai daug ir ji dar suspės man viską papasakoti. Ji nežinojo, kad mirs, tvirtino Ovenas Minis.

Mudu su Ovenu mėtėme akmenukus į Skvomskotą, sūrvandėnę, patvinstančią upę, – tikriau sakant, aš mėčiau akmenis; Oveno akmenukai krito į pakrantės dumblą, nes buvo atoslūgis ir Ovenas Minis negalėjo savo silpna maža rankele numesti akmenukų taip toli. Mūsų mėtymas išbaidė dumblą knebinėjančius sidabrinius kirus ir jie nuskrido į žoles kitame Skvomskoto krante.

Buvo karšta, tvanki vasaros diena; dumblėtos seklumos nuslūgus vandeniui buvo dar šlykštesnės ir labiau dvokė negu visada. Minis tikino, jog mano tėvas sužinos, kad motina mirusi, ir – kai aš jau būsiu paaugęs – man prisistatys.

– Jeigu jis gyvas, – pasakiau mėtydamas akmenis. – Jeigu jis gyvas ir jeigu jam svarbu tai, kad jis mano tėvas, – jeigu jis išvis žino, kad yra mano tėvas.

Ir nors tą dieną aš juo nepatikėjau, kaip tik tą dieną Ovenas Minis padarė pirmąjį savo įnašą į mano tikėjimą Dievu. Ovenas rinkosi vis mažesnius akmenukus, bet vis tiek jie nepasiekdavo vandens; nors tas garsas, kai akmenukas plekštelėdavo į atoslūgio dumblą, būdavo savotiškai malonus, bet vanduo vis tiek buvo smagiau. Ir kažkaip nerūpestingai, su tokiu stulbinamu pasitikėjimu, kuris tarsi nederėjo tokiam mažuliukui, Ovenas Minis

pareiškė esąs įsitikinęs, kad mano tėvas gyvas ir kad mano tėvas žino, jog jis yra mano tėvas, ir kad Dievas žino, kas buvo mano tėvas, ir net jeigu jis niekada man neprisistatytų, tai Dievas jį man pristatytų.

– TAVO TĖVAS GALI PASISLĖPTI NUO TAVĖS, – pasakė Ovenas, – BET JIS NEGALI PASISLĖPTI NUO DIEVO.

Ir sulig tais žodžiais Ovenas Minis šyptelėjo su palengvėjimu, nes jo akmenukas pagaliau įkrito į vandenį. Mes abu buvome nustebę; tai buvo paskutinis tą dieną mūsų mestas akmenukas ir mes stovėjome žiūrėdami į ribilius, einančius nuo tos vietos, kur įkrito akmenukas, kol net kirai suprato, kad mes daugiau nebetrikdysime jų erdvės, ir parskrido iš ano Skvomskoto kranto.

Metų metus mūsų upė buvo pati turtingiausia lašių; tada joje niekas nepagaudavo nė vienos negyvos lašišos, o dabar Skvomskote teliko vien tik negyvos. Atlanto silkių anuomet irgi būdavo gausybė, per visą mano vaikystę jų pakako, ir mudu su Ovenu dažnai jas žvejodavome. Greivsendas įsikūręs vos už devynių mylių nuo vandenyno. Nors Skvomskoto su Temze nepalyginsi, kadaise Skvomskoto upe į Greivsendą atplaukdavo dideli jūrų laivai. Nuo to laiko upės vagoje atsirado tiek akmenų ir seklumų, kad bent kiek didesnės grimzlės laivas jau nebegali ja praplaukti. Ir nors kapitono Džono Smito mylimoji Pokachonta baigė savo nelaimingą gyvenimą Britų žemėje, tikrojo Greivsendo bažnyčios kapinaitėse, dvasios berankis Vatahantovetas niekada nebuvo palaidotas *mūsų* Greivsende. Vienintelis sagamoras, kurį buvo leista palaidoti mūsų miestelyje, buvo juodas pono Fišo labradoras retriveris, Frant gatvėje pervaziuotas sunkvežimio ir iškilmingai pakastas mano senelės rožyne, dalyvaujant keliems kaimynų vaikams.

Daugiau kaip visą amžių svarbiausias Greivsendo verslas buvo miško pramonė, tai buvo ir pirmasis stambus Naujojo Hampšyro verslas. Nors Naujasis Hampšyras vadinamas Granito valstija, granitas – granito pastatai, granito bordiūrai, granito antkapiai – čia atėjo po rąstų; granito verslas niekada nebuvo toks klestintis kaip

medienos. Net kai visi medžiai išnyks, aplinkui liks pakankamai akmenų; o granito didžioji dalis glūdi po žeme.

Mano dėdė Alfredas dirbo miško pramonėje – turėjo Istmenų medienos kompaniją; jis vedė mano motinos seserį, mano tetą Martą Vilrait. Vaikystėje keliaudamas į šiaurę aplankyti pusbrolių, matydavau plaukiančius sielius ir rąstų sangrūdas ir net keliskart dalyvavau rąstų ridenimo varžybose. Tačiau šiandieninį savo dėdės Alfredo verslą, kuris dabar yra jo vaikų, mano pusbrolių, rankose, aš pavadinčiau prekyba nekilnojamoju turtu. Naujajame Hampšyre iškirtus mišką žemė lieka vienintelė prekė.

Tačiau granitas Granito valstijoje niekada nesibaigs, o mažojo Oveno Minio šeima vertėsi granitu – verslu, kurio niekas nebūtų pataręs imtis mūsų mažoje Naujojo Hampšyro jūros pakrantės dalyje, nors Minių granito skaldykla buvo virš, geologų terminais tariant, intruzinių uolienų. Ovenas Minis dažnai sakydavo, kad mes, Greivsendo gyventojai, įsikūrę ant išsiveržusių magminių uolienų; ir tai jis sakydavo su aiškiai juntamu pasididžiavimu, tarytum, Greivsendo gyventojų bendra nuomone, intruzinių uolienų atodanga būtų buvusi tokia pat vertinga kaip gausi aukso gysla.

Mano senelė, galbūt savo protėvių iš „Mayflower“ laikų dėka, labiau linko prie medžių negu prie uolienų. Ji man niekada nepaiškino kodėl, bet medienos verslą Harietė Vilrait laikė švairiu, o granito – labai nešvairiu. Kadangi mano senelis prekiaavo batais, toks jos įsitikinimas man atrodė kvailystė; tačiau senelis mirė, kai aš dar nebuvo gimęs, ir jo garsųjį sprendimą nestoti į profsąjungą aš žinau tik iš svetimų lūpų. Senelė pelningai pardavė batų fabriką, ir aš užaugau klausydamasis jos samprotavimų apie palaimintuosius, kurie žudo medžius gyvenimo reikmėms, ir niekinguosius, kurie prekiauja akmenimis. Visi žinojome, kad yra tokie medienos karaliai – mano dėdė Alfredas Istmenas buvo vienas iš jų, – bet ar buvo kas nors girdėjęs apie granito karalių?

Dabar Minių granito kirtykla nedarba. Duobėta žemė su giliais ir pavojingais karjerų ežerais dabar nebeturi vertės netgi kaip nekilnojamas turtas – ir niekada nebuvo vertinga, kaip sakydavo

mano motina. Ji man pasakojo, kad visus tuos metus, kol ji augo, kirtykla buvo uždaryta, ir tuo metu, kai Miniai ją buvo atgaivinę, ji veikė su pertrūkiais ir buvo pasmerkta žlugti. Visas geras granitas jau buvo iškastas iš žemės prieš Miniams atsikeliant į Greivsendą. (O tas laikas, kai Miniai atsikėlė į Greivsendą, man visada būdavo apibūdinamas kaip „maždaug tada, kai tu gimei.“) Negana to, po žeme tėra tik maža dalis granito, kurį verta kasti; visas likęs granitas turi trūkumą, o jeigu ir yra dar gero, tai taip giliai, kad nesuskaldęs neiškasi.

Ovenas visą laiką kalbėdavo apie kertinius akmenis ir monumentus – TIKRAS monumentas, sakydavo jis, aiškindamas, koks granito luitas yra vertingiausias, – didelis, gražiai išpjautas, lygus ir be įtrūkimų. Švelnumas, kaip jis apie tai kalbėdavo, ir švelnus jo paties kūno sudėjimas absurdiškai nederėjo prie milžiniškų sunkių uolos luitų, kuriuos matydavome ant pakrovimo platformų, ir prie baisaus skaldyklos triukšmo, veriančio kalnakasybos kombaino – GRIOVIAKIRČIO, kaip jį vadindavo Ovenas, – mechanizmų žviegimo, ir prie dinamito.

Aš vis stebėdavausi, kodėl Ovenas nėra kurčias; jeigu kažkas atsitiko jo balsui ir ūgiui, tai juo labiau keista atrodė, kad nieko blogo neatsitiko jo ausims, nes granito verslas yra nepaprastai trunkus.

Būtent Ovenas parodė man Volo „Greivsendo istoriją“, nors iki galo aš ją perskaičiau tiktai jau būdamas paskutiniame Greivsendo akademijos kurse, kai to reikėjo pagal miesto istorijos programą. Ovenas perskaitė ją dar neturėdamas dešimties. Jis pasakė man, kad knygoje PILNA VILRAITŲ.

Aš gimiau Vilraitų namuose Frant gatvėje; ir aš dažnai galvodavau, kodėl mano motina nusprendė mane turėti ir niekada nė žodžiu neprasitarė, iš kur aš atsiradau – nei man, nei savo motinai ar seseriai. Mano motina nebuvo įžūli. Jos nėštumas ir nenoras apie tai kalbėti, matyt, juo labiau pribloškė Vilraitus, mat ji buvo tokia rami ir kukli.

Ji sutikusi vyrą važiuodama traukiniu iš Bostono į Meiną – tai viskas, ką ji pasakė.

Teta Marta mokėsi paskutiniame koledžo kurse ir jau buvo susižadėjusi, kai motina pareiškė, kad ji net nestos į koledžą. Tuo metu senelis gulėjo mirties patale ir gal dėl to senelė taip griežtai nepareikalavo iš motinos to, ko šeima pareikalavo iš Martos – įgyti aukštąjį išsilavinimą. Be to, mama įrodinėjo, kad bus geriau, jeigu ji liks namie ir galės padėti slaugyti mirštantį tėvą ir palaikyti motiną, kurios pečius užgriuvo tokia sunki našta. Ir kongregacionistų bažnyčios pastorius Luisas Merilis, ir mano motinos choro vadovas įtikino senelius, kad jų dukters balsą reikia profesionaliai lavinti. Kaip pasakė pastorius Merilis, šiuo atveju rimtos dainavimo pamokos būtų ne menkesnis „investavimas“ negu koledžo išsilavinimas.

Šioje vietoje savo motinos gyvenime aš visada išvelgdavau motyvacijos konfliktą. Juk jeigu dainavimas ir vokalo pamokos buvo jai tokios svarbios ir reikšmingos, tai kodėl ji turėjo tik po vieną pamoką per savaitę? Jeigu seneliai pritarė kunigo Merilio nuomonei apie motinos balsą, tai kodėl taip priešinosi, kad ji vieną naktį per savaitę praleistų Bostone? Man atrodė, kad ji turėjo persikelti į Bostoną ir lankyti pamokas kiekvieną dieną! Tačiau greičiausiai šio konflikto šaltinis buvo nepagydoma senelio liga – mano motinos troškimas padėti namuose ir mano senelės noras, kad ji būtų šalia.

Tai būdavo rytinė vokalo pamoka, todėl ji iš vakaro išvažiuodavo traukiniu į Bostoną, iki kurio nuo Greivsendo buvo valanda kelio, ir nakvodavo tenai. Jos vokalo mokytojas buvo labai populiarus, ir mano motinai jis tegalėjo skirti labai ankstų laiką. Ir jai labai pasisekė, kaip sakė kunigas Luisas Merilis, kad jis apskritai ją priėmė, nes šiaip dirbo tik su profesionalais; nors mano motina ir teta Marta praleido daugybę giedojimo valandų kongregacionistų bažnyčios chore, mama nebuvo profesionalė. Ji tiesiog turėjo malonų balsą ir su jai būdingu nuolankumu ir netgi susidrovėjimu jį lavino.

Motinos sprendimas sutrumpinti mokslus buvo priimtinesnis tėvams negu seseriai. Teta Marta ne tik nepritarė – mano teta (kuri yra nuostabi moteris), švelniai tariant, piktinosi seserimi. Mano motinos balsas buvo malonesnis, ji pati buvo gražesnė. Kai jos abi augo dideliame name Frant gatvėje, teta Marta atsivesdavo namo

vaikinių iš Greivsendo akademijos susipažinti su mano seneliais – Marta buvo vyresnė ir pirmoji atsivesdavo namo „kavalierius“, kaip juos vadindavo mano mama. Tačiau kai tik vaikinai pamatydavo mano motiną – netgi kai ji dar buvo per maža draugystėms, – paprastai teta Marta jie daugiau nebesidomėdavo.

Lyg to būtų negana – dar tas netikėtas nėštumas! Pasak tetos Martos, senelis jau buvo „atsiribojęs“ nuo tų dalykų, nes buvo taip arti mirties, kad niekada nebesužinojo, jog dukra laukiasi, „nors jai reikėjo gerokai pasistengti, kad jis nepastebėtų“, kaip sakė teta Marta. Anot jos, „mano vargšas senelis numirė besirūpindamas, kodėl dukra taip pasitaisė“.

Tetos Martos laikais, Greivsendo gyventojų akimis, Bostonas buvo nuodėmių miestas. Ir nors mama buvo apsistojusi geros reputacijos ir saugomame moterų pensione, ji vis dėlto sugebėjo patirti meilės „nuotyki“, kaip teta Marta tai pavadino, su vyru, kurį sutiko traukinyje Bostonas–Meinas.

Mano motina buvo rami ir visai neįsisižeisdavo dėl kritikos ar apkalbų, tad jai visai nekliuvo tas sesers sugalvotas „nuotykis“ – tiesą sakant, girdėjau, kaip motina pati švelniai tą žodį tardavo.

„Mano nuotykiukas, – kartais pavadindavo mane su didžiausia meile. – Mano mažas nuotykiukas!“

Kad mano motina buvo laikoma „kvailoka“, pirmą kartą išgirdau iš pusbrolių. Tą jie, matyt, buvo išgirdę iš savo motinos – tetos Martos. Tuo metu, kai išgirdau šitą šmeižtą apie mamos kvailumą, tas žodis jau nebeskambėjo kaip iššūkis, mat mano motina jau daugiau kaip dešimt metų buvo mirusi.

Ir vis dėlto mano motina turėjo daugiau nei prigimtinį grožį ir abejotiną protą; ne veltui teta Marta įtarinėjo, kad mano senelis ir senelė ją sugadino. Ji buvo gal ne tiek vaikiška, kiek savotiško būdo – niekada nebūdavo pikta ar susiraukusi, niekada staiga nesusierzindavo ir nesigailėdavo savęs. Jos buvo toks mielas charakteris, kad niekas negalėjo ilgai ant jos pykti. Kaip pasakė teta Marta: „Ji niekada neatrodė užsispyrusi, kokia buvo iš tikrųjų.“ Ji paprasčiausiai darydavo ką nori, o paskui savo žavinga maniera sakydavo:

„O! Man taip negera, kad mano elgesys jus nuliūdino, bet aš apgaubsiu jus tokia meile, jog man atleisite ir mylėsite taip pat, lyg aš būčiau padariusi tai, ką reikėjo!“ Būtent taip ir įvykdavo!

Taip įvykdavo kiekvieną kartą, bent jau iki tol, kol ji žuvo – ir ji jau nebegalėjo pažadėti atlyginti už suteiktą sielvartą; jai nebebuvo kaip už tai atsilyginti.

Ir netgi kai ji užsispyrė ir pagimdė mane, niekam nieko nepaaiškinusi, ir pakrikštijo mane Greivsendo įkūrėjo vardu – netgi kai ji privertė su tuo susitaikyti motiną ir seserį ir taip pat miestelį (jau nekalbant apie kongregacionistų bažnyčią, kur ji ir toliau giedojo chore ir dažnai dalyvaudavo parapijiečių veikloje)... netgi po to, kai iškentėjo mano nesantuokinį gimimą (visų pasitenkinimui, ar bent taip atrodė), ji ir toliau kiekvieną trečiadienį sėsdavo į Bostono traukinį, ir toliau praleisdavo naktį baugiamame mieste, kad anksti rytą žvali galėtų ateiti į dainavimo ar vokalo pamoką.

Kai aš paaugau, pykdavau dėl to – kartais pykdavau. Vieną kartą, kai sirgau kiaulyte, o kitą kartą, kai sirgau vėjaraupiais, ji nebevažiavo ir pasiliko su manim. Ir dar buvo vienas kartas, kai mudu su Ovenu per potvynį gaudėme Atlanto silkes pralaidoje, kuri ėjo po Sveisi bulvaru iki Skvomskoto, ir aš paslydęs susilaužiau riešą, – tą savaitę ji irgi nevažiavo Bostono–Meino traukiniu. Bet visus kitus kartus – kol man sukako dešimt ir ji ištekėjo už vyro, kuris vėliau mane įsisūnijo ir buvo man kaip tėvas, – iki pat to momento ji visą laiką keliavo į Bostoną su nakvyne. Ir iki pat to laiko dainavo. Niekas niekada man nebuvo sakęs, kad jos balsas būtų pagerėjęs.

Štai kodėl aš gimiau senelės namuose – milžiniškame plytiniame federaliniame monstre. Kai buvau vaikas, namas buvo kūrenamas krosnimis. Anglių lovelis buvo po priestatu, kur buvo mano miegamasis. Kadangi anglis nuleisdavo anksti rytą, jų dardėjimas loveliu žemyn dažnai mane pažadindavo. Taip sutapdavo, kad trečiadienio rytą (kai mama būdavo Bostone) aš įpratau atsibusti nuo to garso ir įsivaizduoti, jog kaip tik šią akimirką mama pradeda dainuoti. Vasarą, kai langai būdavo atviri, mane pažadindavo paukščiai

senelės rožyne. Čia reikia priminti, kad greta tvirtos nuomonės apie akmenis ir medžius senelė turėjo dar vieną įsitikinimą: bet kas gali auginti paprastas gėles ar daržoves, bet rožes augina sodininkas. Senelė buvo sodininkė.

Greivsendo viešbutis buvo dar vienas panašaus dydžio plytų namas Frant gatvėje; ir išties keliautojai dažnai supainiodavo senelės namus su Greivsendo viešbučiu vadovaudamiesi nurodymais miesto centre: „Ieškokite didelio plytinio namo kairėje už akademijos.“

Senelę tai erzino – nė kiek nesijausdavo pamaloninta, kad jos namas laikomas viešbučiu. „Čia ne viešbutis“, – pranešdavo ji pasiklydusiems ir suglumusiems keliautojams, kurie laukė, kad juos pasitiks jaunesnis žmogus ir paims jų lagaminus. „Čia mano namai, – pareiškėdavo senelė. – Viešbutis yra toliau“, – pridurdavo ji, neaiškiai mosteldama ranka. „Toliau“ yra specifinis pasakymas, palyginti su kitomis Naujojo Hampšyro nuorodomis; Naujajame Hampšyre mes nemėgstame rodyti krypties – mes linkę manyti, kad jeigu tu nežinai, kur eini, tai tau čia ne vieta. Kanadoje mes rodome kryptį daug noriau – bet kur ir bet kam, kas prašo.

Mūsų federaliniame name Frant gatvėje dar buvo slaptas koridorius – knygų spinta, kuri iš tikrųjų buvo durys, vedė laiptais žemyn į rūsį su plūktine asla, kuris buvo visiškai atskiras nuo rūsio su anglių krosnimis. Nieko ten daugiau nebuvo, tiktai knygų spinta, kuri buvo kartu durys, vedančios į patalpą, kurioje visiškai nieko nevykdavo – tiesiog vieta pasislėpti. Nuo ko? Aš dažnai apie tai galvodavau. Dėl to, kad mūsų name buvo šitas slaptas koridorius į niekur, man nebuvo nė kiek ramiau, greičiau jis akino mane spėlioti, kas čia galėjo būt toks baisus, nuo ko būtų reikėję slėptis, – o tokios mintys niekada ramybės nesuteikia.

Kartą į tą koridorių nusivedžiau mažąjį Oveną ir palikau tenai, tamsoje, ir jis mirtinai išsigando; tą patį, žinoma, iškrėčiau visiems savo draugams, tačiau gąsdinti Oveną Minį visada būdavo įdomiau negu kitus. Jo išgąstis būdavo ypatingas dėl balso, dėl to laibo jo balselio. Daugiau kaip trisdešimt metų siaurame rate aš mėgdžio-

davau Oveno Minio balsa, tačiau vien dėl to net neįsivaizdavau, kad kada nors galėčiau rašyti apie Oveną, nes knygoje neįmanoma perteikti to garso. Aš net neleidau sau svajoti, kad galėčiau žodžiu pasakoti apie Oveną, nes vien nuo minties, kad reikės viešai pamėgdžioti jo balsa, darėsi nejauku. Praėjo daugiau kaip trisdešimt metų, kol aš sukaupiau drąsą ir galėjau prabilti apie Oveno balsa svetimiems žmonėms.

Išgirdusi iš slapto koridoriaus sklindantį Oveno Minio balsa mano senelė taip susikrimto ir pasipiktino, kad jam išėjus pasikvietė mane pasikalbėti.

– Aš nenoriu, kad tu man pasakotum – nieku gyvu, – ką darei tam vargšeliui, kad jo buvo toks balsas; bet jeigu kada nors vėl taip darysi, prašau, uždenk jam burną ranka, – pasakė senelė. – Ar matei pelę, įstrigusią spąstuose? – paklausė ji. – Turiu galvoje, pagautą pelę – sutraiškytu kaklu – na, jau nebegyvą, – pridūrė senelė. – Tai štai, to berniuko balsas, – pasakė man senelė, – to berniuko balsas galėtų tą pelę prikelti iš numirusių!

Dabar man atrodo, kad Oveno balsas buvo visų sutraiškytų ir iš numirusių besikeliančių keršto ištroškusių pelių balsas.

Nemanykite, kad noriu pavaizduoti senelę tokią nejautrią. Ji turėjo tarnaitę Lidiją iš Princo Edvardo salos, kuri metų metus buvo mūsų virėja ir šeimininkė. Kai Lidija susirgo vėžiu ir jai buvo nupjauta kairė koja, mano senelė pasisamdė kitas dvi tarnaites – vieną Lidijai slaugyti. Lidija daugiau niekada nebedirbo. Ji turėjo savo kambarį ir invalido vežimėlį, su kuriuo važinėjo po visus didžiulius namus, ir galiausiai tapo kitų aptarnaujama neįgaliąja, kokia mano senelė tarėsi kada nors būsianti, kai tokia tarnaitė kaip Lidija turės ją prižiūrėti. Pasiuntinukai ir mūsų namų svečiai dažnai palaikydavo Lidiją mano senele, nes Lidija, sėdėdama savo vežimėlyje, atrodė tikrai didingai ir buvo maždaug mano senelės amžiaus; popietėmis ji gerdavo su senele arbatą ir lošdavo kortomis senelės bridžo klube – su tomis pačiomis damomis, kurioms kadaise padavinėjo arbatą. Prieš pat Lidijos mirtį net mano teta Marta buvo pritrenkta tokio jos panašumo į senelę. Ir vis dėlto svečiams ir pasiuntinukams

Lidija visada paaiškino – su tam tikru iš senelės nusižiūrėtu pasidarygėjimu: „Aš ne ponია Vilrait, aš – buvusi ponios Vilrait tarnaitė.“ Tuos žodžius ji išstardavo visai tokiu pat tonu kaip senelė, kai ši aiškino, kad jos namai – ne Greivsendo viešbutis.

Taigi mano senelė nestokojo humaniško. Ir jeigu triūsdoma savo rožyne ji vilkėdavo vakarinę suknelę, vadinas, su ta suknele ji jau nebetino eiti į kokteilių vakarėlį. Netgi rožyne ji nenorėjo pasirodyti prastai apsirengusi. Jeigu suknelė susipurvindavo sodininkaujant, ji išmesdavo ją lauk. Kai mano motina pasiūlė suknelės valyti, senelė atkirto: „Ką? Kad valykloje žmonės stebėtųsi, ką aš veikiu su ta suknele, kad ji tokia purvina?“

Iš savo senelės išmokau, kad logika – reliatyvus dalykas.

Tačiau šis pasakojimas vis dėlto yra apie Oveną Minį, apie tai, kaip aš leidausi mokomas jo balse. Karikatūriškas jo balsas paliko mano širdyje gilesnį pėdsaką negu imperatoriška senelės išmintis.

Prieš mirtį senelės atmintis ėmė šlubuoti. Kaip ir dauguma senų žmonių, ji geriau prisiminė savo pačios negu vaikų ar vaikaičių, ar provaikaičių vaikystę. Kuo naujesnis būdavo prisiminimas, tuo menčiau jis būdavo įsirežęs į atmintį. „Aš prisimenu tave mažą, – pasakė ji man ne taip seniai, – bet kai dabar žiūriu į tave, tai negaliu pažinti.“ Atsaciau, kad aš pats kartais savęs nebepažįstu. O kartą, besikalbant apie atmintį, paklausiau, ar ji prisimena mažąjį Minį.

– Darbininką? – paklausė ji. – Junionistą?

– Ne, Oveną Minį, – paaiškinau.

– Ne, – atsakė ji. – Žinoma, ne.

– Šeima, kuri užsiėmė granito verslu? – paklausiau. – Minių granito kirtykla. Prisimeni?

– Granito, – atitarė ji su pasidarygėjimu. – Žinoma, ne!

– Gal tu prisimeni jo balse? – paklausiau senelės, kai jai jau buvo beveik šimtas metų.

Ji neturėjo su manim kantrybės ir papurtė galvą. Bet aš neatstojau ir nusprendžiau pamėgdžioti Oveno balse.

– Aš išjungiau šviesą slaptajame koridoriuje ir išgąsdinau jį, – priminiau senelei.